

Z Kuşağı Ergen Çocuk Sahibi Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumlarının Çocukları ile İlişkilerine Etkisi

The Impact of Gen-Z Parents' Digital Parenting Attitudes on Their Relationship with Their Children

Esmâ Sancar¹

¹(Dr.), İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, Sinema Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ÖZ
Ebeveynlik biçimleri, ebeveyn-çocuk ilişkisinin sağlıklı sürdürülebilmesinde etkin rol oynamaktadır. Gelişen teknoloji ve dijitalleşme ile birlikte ortaya çıkan dijital medya araçları, dijital dünyanın içine doğan Z kuşağı çocuklarının hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Ebeveynler de çocukları için artık vazgeçilmez olan bu unsur karşısında hem onları desteklemek, hem de olası risklerden korumak adına dijitalleşmeye yönelik yeni ebeveynlik tutumları geliştirmektedir. Çalışmada bu dijital ebeveynlik tutumlarının, ebeveynlerin ergenlik döneminde olan çocukları ile ilişkisini nasıl etkilediği araştırılmaktadır. Çalışma kapsamında Z kuşağı ergen çocuk sahibi 400 ebeveyn ile yapılandırılmış tarama çalışması yapılmıştır. Dijital ebeveynlik tutumları, çocukları dijital medya araçlarını kullanma konusunda destekleme ve bu araçların olası risklerinden koruma alt boyutlarında incelenmiş olup, bu boyutların ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkisine etkisini ölçmek için çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin test edilmesinde açılımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinden faydalanılmıştır. Araştırma sonuçları ebeveynlerin, dijital medya konusunda çocuklarını hem destekleme hem de koruma yönünde geliştirdikleri dijital ebeveynlik tutumlarının çocukları ile olan ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

ABSTRACT

Parenting styles play an active role in maintaining a healthy parent-child relationship. The digital media tools that have emerged with the development of technology and digitalization occupy an important place in the lives of Generation Z children, who were born in the digital world. Parents are developing new parenting styles for digitalization to both support and protect their children from potential risks of this now indispensable element for children. The study examines how these digital parenting attitudes affect the relationship between parents and their children. The study involved a structured survey of 400 parents of Gen-Z teens. Digital parenting attitudes were examined in the sub-dimensions of supporting children's use of digital media tools and protecting them from the potential risks of these tools, and multiple regression analysis was used to measure the effect of these dimensions on the parent-child relationship. Exploratory and confirmatory factor analyses were used to test the validity and reliability of the scales used. As a result of the research, it was found that both dimensions had a positive and significant effect on the parent-child relationship.

Anahtar Kelimeler: dijital ebeveynlik, z kuşağı, ebeveyn-ergen ilişkisi, dijital medya, ebeveynlik tutumları

Keywords: digital parenting, generation Z, parent-youth relationship, digital media, parental attitudes

EXTENDED ABSTRACT

The advent of the Internet ushered in a new era known as the Digital Age. The digitization that came with this era also brought social changes. Among all social structures, the family is the one that has been most affected by these changes (Zeybekoğlu Akbaş & Dursun, 2020). In order to maintain the family structure, a healthy communication between families is necessary. This digital revolution has led to a change in the role of parents. Digital parenting has emerged as a new role and the attitudes displayed by parents regarding this role have been named digital parenting attitudes (Bakan & Bakan, 2017; Dursun, 2020; İnan Kaya et al., 2018).

Corresponding Author: Esmâ Sancar **E-mail:** edemirer@istanbul.edu.tr

Submitted: 30.03.2023 • **Revision Requested:** 22.05.2023 • **Last Revision Received:** 22.06.2023 • **Accepted:** 12.07.2023

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

In this study, the effects of the attitudes of Turkish parents of Gen-Z adolescents toward their children's use of digital media tools on their relationship with their children are investigated. The effects of the parent-child relationship in the adolescent period on children's social behavior are known. The importance and necessity of this study becomes apparent when considering the indispensable position of information technologies and new communication devices. Moreover, although there are many studies on the impact of parenting attitudes on parent-child relationships (Bi et al., 2018), the lack of research on the impact of digital parenting attitudes on today's Gen-Z adolescents makes this study unique. The study first provides a definition of digital parenting and explains its importance. It then provides an explanation of Diana Baumrind's classification of parenting attitudes, which she called "parenting style". Finally, the effects of the adolescent period and the parenting attitudes perceived during it on the parent-adolescent relationship.

This study examines whether the attitudes of parents of Gen-Z adolescents toward their children's digital media use affect their relationships with their children. Parental attitudes will be examined in two different forms: attitudes of approval of their children's effective use of digital media tools, and attitudes of protection of their children from the possible risks of digital media. The hypotheses are as follows:

H1: Parents' attitude of approval of their children's use of digital media has a positive effect on their relationship.

H2: Parents' attitude of protecting their children from the risks of digital media has a positive effect on their relationship.

This study is an exploratory research using a general survey model. The data were collected through the method of Computer Assisted Telephone Interviewing model, using pre-prepared questionnaires. The research population of this study consists of digital parents of Gen-Z adolescents in Turkey. WHO defines the adolescent period as 10-19 years old. The research sample consists of parents of 10-19 years old adolescents who regularly use the Internet and live in Istanbul, Ankara and Izmir, the three cities with the highest population density in Turkey. The scope of this research includes 234 mothers and 166 fathers, each of whom is the parent of only one adolescent. The research was conducted using the snowball sampling method. Participants were contacted by phone prior to the study, and parents who regularly used the Internet were asked to complete a survey form, as they were more likely to be new media literate.

Parenting attitudes were measured using the Digital Parenting Attitude Scale developed by İnan Kaya et al. (2018). The scale consists of two subscales and a total of 12 items. The Parent-Adolescent Relationship Scale developed by Hair et al. (2020) was used to measure the parent-adolescent relationship from the parent's side. The original scale of Hair et al. (2020) was developed to measure the parent-adolescent relationship from the adolescent side and consisted of two scales and 8 questions. The new scale is used to measure the relationship from the parent side and consists of a single scale with 7 questions. A 5-point Likert scale was used for the responses. Higher score means stronger relationship.

The regression analysis method was chosen to measure the effect of attitudes towards digital parenting on the relationship between parents and Generation Z adolescents. The regression model was created in such a way that the Parent-Adolescent Child Relationship Scale was the dependent variable and the subdimensions of the Digital Parenting Scale were the independent variables. SPSS 25.0 and AMOS 21.0 were used for data analysis.

Factor analysis was used on the data collected from the pilot program with 33 participants. Two questions that showed low correlation were removed, resulting in the final scale of a single factor 5 questions. The final scale was administered to 400 parents. The scale was first tested for validity and reliability using exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA).

The KMO test result was 0.807 and the Bartlett's test result was very close to 0.000, and the data is suitable for factor analysis. As a result of the factor analysis, it was found that the factor belonging to the scale accounted for 59.29% of the total variance. Cronbach's alpha for this factor was calculated as 0.804, and the scale was considered reliable. To test the structural validity of the scale, CFA was applied using the maximum likelihood method. As a result of the analysis, the fit index values were calculated as CMIN/DF=2.918, CFI=0.987, RMSEA=0.070, GFI=0.987, NFI=0.980, IFI=0.987. Considering this, it was assessed that all index values were significant, the level of model fit was very good and the Parent-Adolescent Child Relationship Scale provided structural validity.

It has been expressed by İnan Kaya et al. (2018) that the Digital Parenting Attitude Scale is a safe and valid measurement tool and the reliability has been tested again with EFA for this sample group. Again, both dimensions of the scale were shown to be reliable. Before proceeding with the multiple regression analysis, the necessary prerequisites were tested in turn. After ensuring that the variables had a normal distribution, the correlation analysis was used to test whether there was a linear relationship between the variables. The correlation value between the independent variables was found to be 0.430 and the VIF value was found to be 1.227, and it was seen that there was no problem with multicollinearity. As a result of the analysis, the extreme values were removed, the standardized errors were between -2.763 and 2.387, and the maximum Cook's distance was calculated as 0.126, and it was seen that there was no problem in terms of extreme values. Then, the interpretation of the regression analysis was started by testing that the errors of the estimates had a normal distribution and that the conditions of homoscedasticity were met.

Sig.=0.000 and B=0.206 coefficients of the independent variable "Approval" indicate that this variable has a significant positive effect on the dependent variable "Relationship" and the H1 hypothesis is accepted. Sig.=0.000 and B=0.186 coefficients of the independent variables "Protection" indicate that the variable has a significant positive effect on the dependent variable "Relationship" and H2 hypothesis is accepted. This result shows that the parents of Generation Z children who try to both support and protect their children in the use of digital media tools have a positive effect on their relationships with their children.

According to the results of the regression analysis, both scales of digital parenting attitudes have a positive effect on the parent-child relationship. The results of the analysis of the first scale, that is, the approval scale, show that parents' supportive attitude toward their children's use of digital media has a positive effect on the parent-child relationship. The Acceptance Scale includes parents' evaluations related to motivating their children to take advantage of digital media platforms for education, information acquisition, and communication. The results of the analysis of the second scale, that is, the protection scale, show that parents' attitudes towards protecting their children from the possible risks of digital media have a positive effect on their relationship. The protection scale includes parents' anxiety about the risks of using digital media platforms and the harmful effects of overuse, as well as their demands for restrictions to protect their children from these dangers.

Baumrind examines parental attitudes in three categories: authoritarian, democratic, and permissive. Maccoby and Martin examined these three categories as "responsiveness" and "demandingness". Responsiveness includes awareness of children's needs, support, and attitudes toward self-expression and self-management, whereas demandingness includes efforts at supervision, discipline, and control. The study examines parents' permissive and protective attitudes as responsiveness and demandingness. The study may imply that parents' approval and protection behaviors indicate that digital parenting attitudes have an effect on the parent-child relationship. The results of the study correlate with those of the research concluding that democratic parenting attitudes shape parent-adolescent relationships. Following Sümer & Güngör's (1999) findings that adolescents' satisfaction is directly related to the approval and interest they receive from their parents, parents' approval of their children's use of digital media has a positive effect on their relationship with their children.

Z Kuşağı Ergen Çocuk Sahibi Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumlarının Çocukları ile İlişkilerine Etkisi

İnternetin yaygınlaşması ile birlikte dijital çağ adı verilen yeni bir dönem başlamıştır. Bu çağda yaşanan dijitalleşme toplumsal değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişimden en çok etkilenen toplumsal yapıların başında aile gelmektedir (Zeybekoğlu Akbaş & Dursun, 2020). Aile yapısının devamlılığı için aile içi iletişimin sağlıklı sürdürülebilmesi gerekir. Yaşanan dijital devrim ile birlikte aile bireylerinin iletişim biçimleri de değişmiş ebeveynlik rollerine dijital ebeveynlik eklenmiş ve ebeveynlerin bu konuda ortaya koyduğu tutumlar dijital ebeveynlik tutumları olarak adlandırılmıştır (Bakan & Bakan, 2017; Dursun, 2020; İnan Kaya ve ark., 2018).

Digital 2022:Türkiye'nin (2022) verilerine göre Türkiye'de nüfusun %82'si internet kullanıcısıdır. Bu durum dijital platformların çağımızın bir gerçeği ve gerekliliği olduğunu teyit etmektedir. 2021 yılında 6-15 yaş aralığındaki çocuklarda yapılan Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre Türkiye'de çocukların %82,7'si internet kullanmaktadır. İnternet kullanan çocukların yaklaşık %90'nı hemen her gün internet kullandığını belirtmiştir. Aynı araştırmaya göre çocukların %64,4'ü cep telefonu, %55,6'sı ise bilgisayar kullanmaktadır (TUİK, 2021). Teknoloji kullanım seviyesinin en yüksek olduğu gruplardan biri olan ergenler, dijital medya araçlarını daha hızlı benimsemektedir (Moawad & Ebrahim, 2016).

Ergenlik dönemi kimliğin nüfuz bulmaya başladığı ve hayatın gidişatını yönlendiren bir dönem olup, bu kimliğin oluşumundaki önemli etkenlerden biri ergen-ebeveyn ilişkisidir (Sugimura ve ark., 2018). Ergenlik döneminde ebeveynler ile kurulan ilişkinin çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerini etkilediği bilinmektedir (Richards ve ark., 2010). Bu dönemde ebeveynler çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarına uygun olarak ilişkilerini ve sorumluluklarını düzenlemelidir (Branje, 2018).

Günümüzün ergenleri olan Z kuşağı internetsiz bir dünyayı hiç tanımamıştır. Dijital çağın içine doğan ve dijital yerli olarak tanımlanan bu çocukların ebeveynleri ise internet ile sonradan tanışmış dijital göçmenlerdir (Csobanka, 2016; Prensky, 2001). İki kuşak arasında teknolojiyi kullanma şekli, kullanma amacı ve kullanma becerileri bakımından farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu farklılıkların kuşaklar arasındaki iletişimi de etkileme potansiyeli bulunmaktadır (Bilgiç ve ark., 2011).

Bu çalışma; Türkiye'deki Z kuşağı ergen çocuk sahibi ebeveynlerin, çocuklarının dijital medya araçlarını kullanımına yönelik tutumlarının çocukları ile olan ilişkilerine etkisini araştırmaktadır. Ergenlik dönemindeki ebeveyn ilişkisinin çocukların sosyal davranışları üzerindeki etkisi bilinmektedir (Bayraktar ve ark., 2009, s. 49). Bilişim teknolojileri ve yeni iletişim araçlarının da günümüz ergenleri olan Z kuşağı çocuklarının hayatındaki vazgeçilmez yeri göz önüne alındığında, çalışmanın önemi ve gerekliliği görülmektedir. Ayrıca ebeveynlik biçimlerinin, ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki etkisine yönelik yapılmış çok sayıda çalışma bulunmakla beraber (Bi ve ark., 2018), dijital ebeveynlik tutumlarının günümüz ergenleri olan Z Kuşağı üzerine etkisini araştıran bir çalışmanın olmaması çalışmayı özgün hale getirmektedir. Çalışmada, ilk olarak dijital ebeveynliğin tanımı ve önemi aktarılmış, araştırmacının kuramsal çerçevesini oluşturan Diana Baumrind'in "parenting style" olarak isimlendirdiği ebeveynlik tutumları

sınıflandırması açıklanmıştır. Sonrasında ise ergenlik dönemi ve bu dönemde algılanan ebeveynlik tutumlarının ebeveyn-ergen ilişkisi üzerindeki etkisi tartışılmıştır.

Dijital Ebeveynliğin Tanımı ve Önemi

İletişim teknolojilerinin gelişimi toplumsal ilişkileri yeniden anlamlandırmaktadır. Dijital platformlar ile zaman ve mekândan bağımsız şekilde meydana gelen yeni sosyalleşme biçimi aile içi ilişkileri de etkilemiştir. Bu ilişkilerden biri de ebeveyn-çocuk ilişkisidir. Ebeveyn-çocuk ilişkileri dijital platformların etkisiyle yeniden şekillenerek dijital çocukların ve dijital ebeveynlerin çağı başlamıştır. Dijital ebeveynler, çocuklarının dijital ortamların tüm imkânlarından yararlanmalarını sağlarken, onları bu ortamların içerdiği risklerden korumayı da amaçlamaktadırlar (Aşkın, 2021; Zeybekoğlu Akbaş & Dursun, 2020).

Dijital çağın gereklerine uygun olarak kendini geliştiren, bu çağın araçlarını yeterli boyutta kullanabilen, çocuklarını bu mecralardaki tehnelere karşı koruyabilen, aynı zamanda dijital medya araçlarının kullanımı konusunda onları destekleyen ve dijital ortamdaki kişilik haklarını öğreten anne-babalar dijital ebeveyn olarak tanımlanabilir (Kabakçı Yurdakul ve ark., 2013). Dijital ebeveynlik tamlamasındaki dijital kavramı; eğlence, oyun, iletişim, vakit geçirme, bilgi edinme gibi pek çok amaçla kullanılan tüm elektronik araçları ifade etmektedir (Yay, 2019).

Sadıkoglu (2021), risk bilinçli annelik üzerine yaptığı çalışmasında; bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile çocukların karşı karşıya kaldığı risk ve tehditleri zamansal ve mekânsal olarak sınırlandırmanın zor olduğunu söylemektedir. Çocukların daha kırılgan ve tehlike altında olduğunun kabul edildiğini ve ebeveynlerin bu risklere karşı farkındalık sahibi olma, bilgi/beceri edinme, çocuklarını izleme gibi sorumlulukları olduğunu aktarmaktadır (Sadıkoglu, 2021). Zomey ve Kay, çocukluk eğitiminde teknoloji kullanımı üzerine yaptıkları içerik analizinde dijital platformların çocuklar için pek çok risk barındırdığını, bunun yanı sıra özellikle eğitim, sosyalleşme, yaratıcı ve matematiksel düşünme, sanatsal aktiviteler, kriz yönetimi, görsel zeka gibi farklı alanlarda çocukların gelişimine katkı sağladığını ortaya koymuşlardır (Zomey & Kay, 2016, s. 25).

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Güvenli İnternet Merkezi'nin 2021 yılında 8-16 yaş aralığındaki çocuklar üzerinde yaptığı "Türkiye'deki Çocukların ve Ebeveynlerin Bilinçli ve Güvenli İnternet Kullanım, Deneyim ve Alışkanlıkları" araştırmasının sonuçlarına göre; çocukların interneti öncelikli ödev yapmak için kullandıkları fakat %64,4'ünün bu sırada amaçlarından uzaklaşarak farklı içerikleri tükettiği sonucuna varılmıştır. Aynı çalışmada ebeveynlerin çocuklarının internette karşılaştıkları risklerden haberdar olmadıkları tespit edilmiştir (Bayzan, 2022).

Erten (2019); Z kuşağının dijital teknolojiye yönelik tutumlarını ölçmek için yaptığı çalışmada, dijital platformların doğru kullanıldığında hayatı kolaylaştıracağını, yanlış kullanıldığında ise kişiyi tembelleğe sevk ederek bağımlılık yaptığını belirtmiştir. Dijital neslin varlıklarını en fazla sürdürdükleri mecra sosyal medya platformlarıdır. Sosyal medya yaşadığımız çağda amacının dışına çıkarak çocukların mahremiyetini tehdit eden bir unsur haline almıştır. Tam da bu noktada dijital ebeveynlik kavramı ön plana çıkar. Dijital çocukların dijital ebeveynleri, çocuklarının mahremiyetine saygı duyarak onları doğru yönlendirmekle sorumludur (Çalapkulu & Alp, 2020). Ebeveynler çocuklarının dijital ortamları kullanımında gerekli gözetim ve denetimi sağlamazlarsa, çocukların bu ortamları kötüye kullanmasına ve bağımlı olmalarına neden olabilir (Young, 2004).

Van Den Heuvel ve arkadaşları (2012) tarafından 1796 ergen ile yapılan araştırma, gençlerin %17'sinin dijital ortamlarda tanıştıkları kişilerle gerçek hayatta da yüz yüze geldiklerini ve ebeveynlerin %30'nun bu durumdan habersiz olduğunu göstermiştir. (Kasikci ve ark., 2014, s. 230) Türkiye ile birlikte 23 Avrupa ülkesinin de yer aldığı Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Projesi'nin bulgularını incelemiştir. Türkiye'den 1018, diğer ülkelerden ise 23000 çocuk ve ebeveynleri ile gerçekleşen çalışmada, çocukların yeterli bilgiye sahip olmadıklarından internet kullanımı ile ilgili risklere maruz kaldıkları ve ailelerinin de benzer nedenle çocuklarını bu risklerden koruyamadıkları sonucuna varılmıştır. Livingstone ve Helsper (2008a) ise 1511 çocuk ve 906 ebeveyn üzerinde yaptığı çalışmada 12-17 yaş aralığındaki çocukların dijital platformları kullanımı sırasında bir dizi riskle karşı karşıya oldukları, ailelerinin de bu risklere karşı birtakım engeller koyarak çocuklarını tehlikelerden korumaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır.

Eco (1993) "Birine bir şeyler öğretmek için televizyonu kullanmak istiyorsanız, önce o kişiye televizyonu nasıl kullanması gerektiğini öğretmelisiniz" der. Umberto Eco'nun televizyon ile ilgili teorisi dijital medya için de uygulanabilir. Dijital medyanın sadece bir öğrenme aracı olarak görülmemesi, aynı zamanda çocukların dijital medyayı doğru kullanabilmeleri ve sorgulayabilmeleri adına gerekli eğitimin de verilmesi gerekir (Buckingham, 2006, s. 263). Dijitalleşme, ebeveynlere yeni görev ve sorumluluklar yüklemektedir. Yaşadığımız çağda ebeveynler öncelikli olarak çocuklarını dijital kültüre uygun olarak yetiştirmek zorundadır (Brosch, 2016).

Ebeveyn Tutumları ve Ergenler Üzerindeki Etkileri

Baumrind (1972) ebeveynlerin çocuk yetiştirme ile ilgili tutum ve davranışlarını “parenting style” (çocuk yetiştirme stilleri) olarak adlandırmıştır. Baumrind, okul öncesi çocukları ev ortamlarında gözlemleyerek yaptığı araştırmalarda üç farklı ebeveyn tutumundan bahsetmektedir. Bunlar; otoriter ebeveyn tutumu, demokratik ebeveyn tutumu ve izin verici ebeveyn tutumudur.

Otoriter ebeveyn tutumunda; ebeveynler çocuklarının kişilik özelliklerini, duygu ve düşüncelerini dikkate almazlar. Bu tutumu sergileyen ebeveynler, çocuklarının kendi koydukları kurallara uymasını beklerler ve onları belirli kalıplar içerisinde yetiştirirler. Çocuklarının davranışlarının önceden belirlenmiş standartlara uygun olmasını isterler. Bu standartlar daha yüksek bir otorite tarafından şekillendirilmiş ve mutlak bir şekilde sabitlenmiştir. Bu tutumu sergileyen ebeveynler tarafından otoriteye itaat etmek erdem olarak kabul edilir. Ebeveynler, çocuklarının eylemlerinin veya inançlarının yanlış olduklarını düşündükleri anda ceza vererek onları istedikleri noktaya taşımaya hedeflerler. Bu nedenle ceza yöntemini sıklıkla kullanırlar. Geleneksel yapının korunmasını ebeveynin öncelikli görevi olarak kabul ederler (Baumrind, 1972). Bu tutumu sergileyen ebeveynlerin çocuklarında özgüven eksikliği olması beklenir (Martínez & García, 2007). Demokratik ebeveynler ise çocuklarının duygu ve düşüncelerine önem verir. Aile içerisindeki kurallar çocuklara açıklanır. Çocuklara özerklik tanınır. Ödül, sevgi ve kabul yöntemi sıklıkla kullanılır. Ebeveynler kendi beklentileri ile çocuklarının beklentileri arasında denge kurmaya çalışırlar. Rasyonel ve sorun çözme odaklı ebeveynlerdir. Çocukları ile olan ilişkilerinde sözlü alışverişe ve paylaşmaya önem verirler. Koydukları kurallarla ilgili çocuklarla fikir alışverişini yapar ve mantığını açıklamaya çalışırlar. Çocuklarının yorum yapma ve özgür düşünme hakkı olduğuna inanırlar. Çocukları ile aileleri arasında sıcak ve samimi bir ilişki vardır (Baumrind, 1972; Esmali Kooraneh & Amirsardari, 2015, s. 4) İzin verici tutumda ise ebeveynlerin çocukları ile kurdukları duygusal bağ düşüktür. Bu ebeveyn tutumunda ilgisizlik ve denetimsizlik ön plandadır (Baumrind, 1971; Darling & Steinberg, 1993; Martínez & García, 2007).

Maccoby ve Martin (1983), Baumrind’in ebeveyn tutumları ile ilgili üçlü sınıflandırmasını “duyarlılık” ve “talepkarlık” boyutlarında incelemiştir. Ebeveynlik duyarlılığı; çocukların ihtiyaç ve taleplerinin farkında olma, onları destekleme, teşvik etme, kendilerini ifade ve idare etme imkânı verme yönündeki tutumlardan oluşur. Ebeveyn talepkarlığı ise; çocukların denetimi, disiplini, kontrol edilmesi gibi çabaları içermektedir (Darling, 1999, s. 2; Sümer & Güngör, 1999). Maccoby ve Martin (1983), bu boyutların düşük ya da yüksek olması kapsamında ebeveyn tutumlarını otoriter, demokratik, izin verici-ihmkar ve izin verici-şımartan olmak üzere dört grupta incelemiştir. Bu araştırmacılara göre demokratik ebeveynler kendi taleplerini çocuklarının yetenekleri ve istekleri yönünde uzlaştırırken, otoriter anne babaların ise talep düzeyleri yüksek fakat çocuklarının isteklerine karşı olan duyarlılıkları düşüktür. Otoriter ebeveyn tutumunda çocukların düşünceleri dikkate alınmaz, yanlış yaptıklarında cezalandırılmayı hak ettiklerine ve çocuğun ceza almamasının ebeveynin kontrolünün kaybedilmesine neden olabileceğine inanılır. Demokratik ebeveyn tutumunda ise hata yapan çocuğa yaptığı yanlış açıklanır. Ebeveyn bir rehber görevini üstlenir. Fakat söz konusu bu rehber kontrolü de elinden bırakmaz (Darling & Steinberg, 1993; Saylık & Gezici Yalçın, 2018, s. 102; Sümer & Güngör, 1999).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 10-19 yaş aralığını ergen olarak tanımlamakta, yasalara göre ise 11-18 yaş arası ergen olarak kabul edilmektedir (Bülbül, 2004). Ergenlik dönemi insanların biyolojik, sosyal, kültürel ve bilişsel olarak ciddi farklılıklar yaşadığı bir zaman dilimi olmak ile beraber gençlerin psikolojik ve sosyal gelişimine ve bununla doğru orantılı olarak da toplumların yapılarına etki eder. Bu nedenle aileler ile ergen çocukları arasındaki ilişkiler sosyal bilimlerin önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir (Richard & Steinberg, 2004).

Ergenlik dönemi hızlı bir şekilde fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden gelişmenin gerçekleşerek çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Bu nedenle insan hayatındaki en önemli gelişim evrelerinden biridir (Akça, Tekgül, Karademirci, & Öngen, 2016, s. 11). Biyolojik ve psikososyal olgunlaşmanın yaşanması kimlik kazanıp sosyal üretkenliğe geçişi sağlamaktadır. Ergenlerin sosyalleşme düzeyi öğrenme yetisi ile ilişkilidir. Toplumsal hayata uygun yaşayabilecek düzeyde öğrenme deneyimi gerçekleştirmiş olan birey, ergenlik dönemini tamamlamış sayılabilir. Sosyolojik öğrenme taklit ve rekabet ile gerçekleşir. Kimlik kazanma ve sosyalizasyon sürecine giren ergenler, ebeveynlerinden ayrılarak bireyselleşme, yalnızlaşma ve çatışma duygusunu yoğun bir şekilde yaşamaktadır (Derman, 2008). Ergen psikolojisinden bahsederek bu konudaki ilk kuramı geliştiren G. Stanley Hall’dür (Demos & Demos, 1989, s. 761). Stanley Hall (2005) ergenlik karmaşasını *özünü yenileme kuramı* adı altında psikolojiye kazandırmıştır. Bu kurama göre insanların hayatlarındaki gelişim evrimdeki bir tekrar etme sürecinden ibarettir. Bu nedenle insanın farklı dönemlerindeki psikolojik gelişimini incelemek ve anlamak toplumların psikolojisini anlamak için büyük önem taşımaktadır. Hall, ergenlik dönemindeki stresli ve fırtınalı ruh halinden bahseder. Ergenliğin karakteristik özellikleri arasında karışık duygular, yoğun stres, gerginlik ve sıkıntı mevcuttur. Coşkunun karşısında durgunluk, mutluluğun karşısında sıkıntı, şefkatin karşısında acımasızlık gibi anlam verilemeyen duyguları içerisinde barındırır. Hall’e göre tüm bu karmaşık duygular bireyin karakterinin yapılanmasında etkin bir rol oynamaktadır (Koç, 2004, s. 231).

Ergenlik dönemindeki kimlik gelişimini Erik Erikson *psikososyal kuram* çerçevesinde açıklamaktadır. Erikson’a (1959) göre insanların gelişimindeki her dönem bir önceki dönemlerinde yaşadıklarından etkilenmekte, bir sonraki dönemin alt yapısını oluşturmaktadır. Ergenlik dönemini başarıyla sonlandıran bir kişi kimlik oluşumunu büyük ölçüde tamamlamış sayılır, aksine bu dönem sonunda toplumsal kurum ve geleneklere uyum sağlayacak noktaya gelemeyen bireyler ise kimlik karmaşası içerisinde

kalır. Birey, inançlarını, alışkanlıklarını ve öğrendiklerini sorgular, aykırı davranışlar içerisine girebilir. Ergen, kendisiyle, toplumla ve özellikle ebeveynleri ile çatışma içerisine girebilir. Bu olası çatışma dönemini ne kadar iyi geçirirse toplumsal hayata o kadar rahat uyum sağlayabilir (Erikson, 1959). Bu nedenle bu sürecin başarılı bir şekilde atlatılabilmesi için ebeveynleri ile olan ilişkileri ve ebeveynlerinin tutumları öncelikli sıradadır. Ergenlik döneminde aileler çocuklarının hareketlerini kontrol etmek, onları cesaretlendirmek, desteklemek ve hayatın her alanında karşılıklarına çıkabilecek olan risklerden ve olumsuz durumlardan korumakla sorumludurlar (Oliva, 2006, s. 210).

Toplumun temel taşı olan aile ekonomik ve teknolojik olayların etkisiyle sürekli bir değişim ve gelişim içerisindedir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı olan tutumları, ebeveyn-çocuk ilişkisini yönlendirerek sağlıklı nesillerin oluşmasını sağlayan en önemli unsurlardandır ve toplumdan topluma farklılık gösterse de etkileri her toplumda benzerdir (Şahin & Cevher, 2007, s. 775). İnsanlar yaşamlarının farklı dönemlerinde farklı roller üstlenirler. Her rolün birbirinden farklı sorumlulukları mevcuttur. Ebeveyn olmak sadece kendinden değil aynı zamanda çocuklarından da sorumlu olmak demektir. Çocuklar ilk eğitimi aileden alır. Bu nedenle ebeveyn tutumları çocuk gelişimini etkileyen önemli unsurlardandır (Young, 2004).

Ülkemizde ebeveyn tutumlarının ergenlerin duygu ve davranışlarına etkisi ile ilgili farklı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda duygusal değişim ve gelişimi etkileyen faktörlerden birinin anne-baba tutumları olduğu ortaya konulmuştur. Örneğin; Atalay ve Özyürek; ortaokul 7. ve 8. sınıfa giden 500 ergenden demokratik ebeveyn tutumuna maruz kalanların duygu düzenleme yeteneklerinin artarken; otoriter tutumlara maruz kalanların ise duygu düzenleme yeteneklerinin azaldığı ortaya koymuştur (Atalay & Özyürek, 2021, s. 815). Ankara'da 2022 yılında ortaokul ve lise öğrencilerinden oluşan 866 ergen üzerinde yapılan araştırmada ihmalkâr tutum sergileyen anne babaların çocuklarının akademik başarılarının düşük, dijital oyun bağımlılıklarının yüksek olduğu aksine demokratik ebeveynlerin çocuklarında ise bu orantının tersine döndüğü görülmektedir (Deniz ve ark., 2022, s. 43).

Erözkan, Muğla il merkezinde farklı liselerde okuyan 545 ergen üzerinde yaptığı araştırmasında; ebeveyn tutumlarının ergenlerde kaygı duyarlılığını yordadığını; kaygı duyarlılığı ile demokratik ebeveyn tutumu arasında negatif; otoriter ebeveyn tutumu arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır (Erözkan, 2012, s. 43). Edirne İli'nde 1336 ortaokul ve lise öğrencisi örneklemini kapsamında dijital oyun bağımlılıkları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişki ile ilgili yapılan farklı bir araştırmada ise diğer araştırmaları takip eden nitelikte demokratik ebeveynlerin çocuklarının daha az dijital oyun bağımlısı olurken, otoriter ebeveynlerde bu oranın tersine döndüğü görülmektedir (Özgür, 2019, s. 47). Sümer & Güngör (1999) bağlanma, benlik ve ilişkiler üzerindeki etkiyi inceledikleri çalışmalarında, ebeveynlerden algılanan kabul ve ilginin çocuklarının özgüveni ve ailelerinden memnuniyetlerini arttırdığını, sosyal uyum ile ailede ilgi/kabul arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Baumrind (1972) demokratik ebeveyn tutumunu sergileyen ebeveynlerin çocuklarını destekleme ve korumaya önem verdiklerini fakat bu davranışları onların isteklerine uygun olarak şekillendirmeye özen gösterdiklerini belirtmektedir. Bu çalışmada ele alınan dijital ebeveynlik tutumlarının destekleme ve koruma boyutları Baumrind'in demokratik ebeveynlik tutumlarına karşılık gelmektedir. Literatür taramasında incelenen ampirik çalışmalar demokratik ebeveynlik tutumlarının duygu düzenleme, akademik başarı, dijital oyun bağımlılığı, özgüven, aileden memnuniyet gibi olgular üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırma sonuçlarından hareketle dijital ebeveynlik tutumlarının, ebeveyn-ergen ilişkisini de olumlu yönde yordayacağı öngörülmüştür. Bu çalışma, literatürdeki benzer çalışmalardan farklı olarak ebeveyn tutumlarını dijital ebeveynlik tutumlarının etkileri özelinde incelemektedir. Ayrıca, çalışmanın evrenini oluşturan ergenler yaş grupları itibari ile Z Kuşığı'na denk düşmektedir. Bu bağlamda dijital ebeveynlik tutumlarının Z Kuşığı ergen çocuk sahibi olan ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkileri üzerindeki etkilerinin inceleniyor olması çalışmayı özgün hale getirmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada; Z kuşığı ergen çocuk sahibi anne-babaların çocuklarının dijital medyayı kullanımına yönelik tutum ve davranışlarının, çocukları ile olan ilişkileri üzerinde bir etkisinin olup olmadığı araştırılmaktadır. Ebeveyn tutumları; çocuklarının dijital medya araçlarını etkin bir şekilde kullanımını onaylama yönündeki tutumları ve onları dijital medyanın olası risklerine karşı koruma yönündeki tutumları olmak üzere iki farklı formda incelenmiş olup, araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde kurulmuştur.

H1: Ebeveynlerin çocuklarının dijital medyayı kullanımını onaylamaları, çocukları ile olan ilişkilerini pozitif yönde yordamaktadır.

H2: Ebeveynlerin çocuklarını dijital medyanın risklerinden koruma yönündeki tutumları, çocukları ile olan ilişkilerini pozitif yönde yordamaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışma, genel tarama modelinin kullanıldığı keşfedici bir araştırma olup, veriler önceden hazırlanmış soru formları üzerinden CATI (Bilgisayar Destekli Telefon Anketi) yöntemi kullanılarak toplanmıştır. "Z Kuşığı Ebeveynlerinin Dijital Ebeveynlik Tu-

tumlarının Çocukları İle Olan İlişkilerine Etkisi” başlıklı çalışma için 10.10.2022 tarih, 2022 / 287 dosya numarası ve 1305465 sayılı başvuru İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’na yapılarak, 19.10.2022 tarih ve 09 sayılı toplantıda etik kurul onayı alınmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Türkiye’deki Z kuşağı ergen çocuğa sahip dijital ebeveynlerdir. DSÖ ergen yaşını 10-19 yaş arası olarak tanımlamaktadır. Z kuşağı ise 1997-2013 tarihleri arasında doğanlar olarak tanımlamakta olup, günümüz ergenleri Z kuşağının temsilcileridir (Schroth, 2019). 2022 TÜİK verilerine göre Türkiye’de 10-19 yaş aralığındaki nüfus sayısı 19.7 milyondur (TÜİK, 2022a). Ayrıca 2001-2022 yılları arasındaki doğurganlık hızının ortalama 2 çocuk olduğu görülmektedir (TÜİK, 2022b). TÜİK verileri ışığında evrenin 20 milyonun üzerinde olduğu öngörülmüştür. Araştırmanın örneklemini Türkiye’de nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu üç il olan İstanbul, Ankara ve İzmir’de yaşayan, 10-19 yaş arası çocuk sahibi olan ve düzenli internet kullanan anne-babalardan oluşmaktadır. Araştırma kapsamında her biri sadece bir ergenin ebeveyni olmak üzere 234’ü anne, 166’sı baba olmak üzere toplam 400 ebeveyn ile görüşülmüştür. Her gözlenen değişken için en az 10 katılımcı kuralınca bu çalışmada 19 değişken için örneklem büyüklüğünün 190 olması yeterlidir (Kyriazos, 2018). Ayrıca Gürbüz & Şahin’in (2018) Bartlett, Körtlik ve Hinggin’s’ten (2001) uyarlanan formülüne uygun olarak hazırladıkları asgari örneklem büyüklük tablosuna göre %95 güven düzeyi için 250.000 üzeri tüm evrenlerde gerekli örneklem büyüklüğü 384 olarak hesaplanmış olup, örneklem kabul edilebilir büyüklüktedir (s. 130). Araştırma 20.10.2022-24.12.2022 tarihleri arasında, kartopu örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma öncesi katılımcılar ile telefonda görüşülmüş, yeni medya okuryazarlığı ihtimalinin yüksek olması bakımından günlük düzenli olarak internet kullanan ebeveynler çevrimiçi anket formu doldurmaya yönlendirilmiştir.

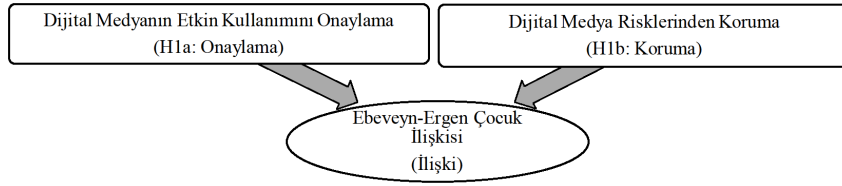
36-45 yaş aralığındaki katılımcılar %64,75 ile örneklemden en yüksek orana sahip yaş grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların %25,25’i ortaöğretim ve öncesi, %44,25’i lise, %30,5’i ise üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahiptir. Katılımcıların sosyoekonomik statüleri (SES) sırasıyla %40,75 ile C1, %21,75 ile C2, %21 ile B, %9,75 ile A, %4,54 ile D ve %2 ile E gruplarından oluşmaktadır. Katılımcıların %40’ı günde 2-3 saat, %34,25’i günde 4-5 saat, %25,75’i de günde 6 saat ve üzerinde internet kullandığını belirtmiştir. Anne-babaların günlük internet kullanım oranları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Çocukların doğum tarihleri ise 2005-2012 yılları arasında değişmekte olup, 2008 doğumlular %11’lik oran ile en az, 2012 doğumlular ise %14’lük oran ile en fazla olan grupları oluşturmaktadır. Katılımcıların %40’ı günde 2-3 saat, %34,25’i günde 4-5 saat, %25,75’i de günde 6 saat ve üzerinde internet kullandığını belirtmiştir. Anne-babaların günlük internet kullanım oranları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Araştırma Modeli

Anne-babaların tutumlarını ölçmek için İnan Kaya ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği (Digital Parenting Attitude Scale) kullanılmıştır. Ölçek iki alt boyuttan ve toplam on iki maddeden oluşmaktadır. İlk boyut olan “Dijital Medyanın Etkin Kullanımını Onaylama” boyutu ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımını onaylaması ve teşvik etmesi ile ilgili tutum; ikinci boyut olan “Dijital Medya Risklerinden Koruma” boyutu ise dijital medya kullanımı sırasında karşılaşılabilecek risklere karşı ebeveynlerin çocuklarını koruma yönünde geliştirdikleri tutumu ölçmektedir (İnan Kaya ve ark., 2018).

Ebeveynlerin ergen çocukları ile olan ilişkisini ebeveynler açısından ölçmek için ise Hair ve arkadaşları (2020) tarafından geliştirilen Ebeveyn-Ergen İlişkisi Ölçeği (The Parent-Adolescent Relationship Scale) geliştirilerek kullanılmıştır. Hair ve arkadaşlarına (2020) ait ölçek ergen-ebeveyn ilişkisini ergenler açısından ölçmek için geliştirilmiş olup, iki boyutta toplam 8 sorudan oluşmaktadır. Bu ölçekteki sorulardan ergen-ebeveyn ilişkisini ebeveynler açısından ölçmede kullanılabileceği düşünülen “algılanan ebeveyn desteği” boyutuna ait 5 adet soru seçilmiş ve mütercim tercümanlık mezunu bir uzman tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Dil geçerliliği için hedef kitle içerisinde İngilizce bilen 10 kişiye 2 hafta arayla soruların İngilizce ve Türkçe formları uygulanmış, verilen cevaplar arasındaki korelasyonlar pozitif yönde anlamlı olarak bulunmuştur ($r = .88, p < .001$). Yapılan alan taraması sonucunda da ölçeğe ilave 5 adet soru eklenmiştir. Ölçeğin görünüm ve içerik geçerliliği için sosyal bilimlerden iki akademisyenin görüşlerine başvurulmuş, soru havuzundaki 10 adet sorudan uygun olmayanlar elenmiş ve ebeveynler açısından ebeveyn-ergen ilişkisini doğru ölçebileceği düşünülen 7 adet soru seçilmiştir. Ölçekteki soru formlarının yanıtlanmasında 5’li Likert tipi ölçek (1-Hiç, 2-Nadiren, 3-Ara sıra, 4-Çoğu zaman, 5-Her zaman) kullanılmıştır. Puanın yüksek olması ilişkinin güçlü olduğunu göstermektedir.

Dijital Ebeveynlik ile ilgili tutumun Ebeveyn-Ergen Çocuk İlişkisi’ne olan etkisini ölçmek için regresyon analizi yöntemi seçilmiştir. Regresyon modeli, Ebeveyn-Ergen Çocuk İlişkisi Ölçeği bağımlı değişken ve Dijital Ebeveynlik Ölçeği’ne ait alt boyutlar bağımsız değişkenler olmak üzere Şekil 1’de gösterildiği gibi kurulmuş olup, analizler çok değişkenli doğrusal regresyon yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın modeli.

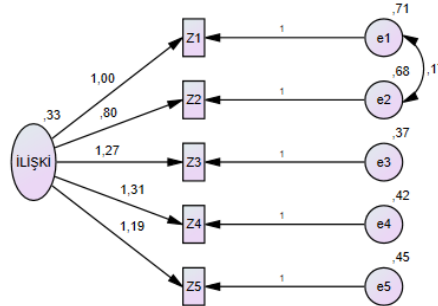
İşlem

Verilerin analizi için SPSS 25.0 ve AMOS 21.0 programları kullanılmıştır. Ebeveyn-Ergen Çocuk İlişkisi Ölçeği için belirlenen sorular kullanılarak ilk aşamada pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama için örneklem büyüklüğünün esas örneklemin yaklaşık %5'i kadar olması önerilmektedir (Evcı & Aylar, 2017). 33 kişi ile gerçekleştirilen pilot uygulama sonucu toplanan veriye faktör analizi uygulanmıştır. Bir veriye faktör analizi uygulayabilmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Test değerinin 0.5'ten büyük ve Bartlett's Test of Sphericity anlamlılık (sig.) değerinin 0.05'ten küçük olması gerekir (Ul Hadia, Abdullah, & Sentosa, 2016). KMO=0.680 ve Bartlett's Test Sig.=0.000 olarak bulunmuş olup, verinin faktör analizine uygun olduğu görülmüş ve faktör analizi uygulanarak faktör yükleri hesaplanmıştır ($r_1= .751, r_2= .065, r_3= .769, r_4=.027, r_5=.786, r_6=.877, r_7=.741, \rho < .001$). Faktör yükünün 0.30'un altında olması düşük korelasyon olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2002). Düşük korelasyon gösteren iki adet soru ölçekten çıkarılarak, ölçeğin tek faktör ve 5 sorudan oluşan nihai formu oluşturulmuştur. Nihai form 400 ebeveyn üzerinde uygulanmış ve ilk olarak ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini kontrol etmek için açımlayıcı (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizleri (DFA) uygulanmıştır. Faktör analizine uygunluk için yapılan kontrol sonucunda KMO=0.807 ve Bartlett's Test Sig.=0.000 olarak bulunmuş olup, nihai verinin de faktör analizine uygun olduğu görülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucu Ebeveyn-Ergen Çocuk İlişkisi faktörüne ait hesaplanan faktör yükleri Tablo 1'de gösterilmiştir. Faktör toplam varyansın %59,29'nu açıklamaktadır. Bir faktörün güvenilir kabul edilebilmesi için Cronbach's Alpha katsayısının 0.7'den büyük olması gerekir (Kılıç, 2016). Bu faktör için Cronbach's Alpha = 0.804 olarak hesaplanmış olup, ölçeğin güvenilir olduğu değerlendirilmiştir.

Tablo 1. Ebeveyn-Ergen Çocuk İlişki Ölçeği'ne Ait Faktör Yükleri

Ölçek Maddeleri	Yükler
Z1 - Çocuğunuz sizi ne kadar sıklıkla över?	0.709
Z2 - Çocuğunuz ne sıklıkla sizin için önemli olan şeylerde size yardımcı olur?	0.664
Z3 - Çocuğunuz ne sıklıkla kendisi için önemli olan konular ile ilgili görüşlerinizi alır?	0.810
Z4 - Çocuğunuz ne sıklıkla kendisini mutlu eden ya da üzen olayları sizinle paylaşır?	0.794
Z5 - Çocuğunuzla ne sıklıkla birlikte vakit geçirirsiniz?	0.764

Ebeveyn-Ergen Çocuk İlişki Ölçeğinin yapı geçerliliğini test etmek için maksimum olabilirlik yöntemi ile DFA uygulanmıştır. Analiz sonucunda e1 ve e2 maddeleri arasında kovaryans gerekliliği ortaya çıkmış olup, modifikasyon sonrası ortaya çıkan model ve yükler aşağıdaki Şekil 2'de gösterilmiştir.

CMIN=11,674,DF=4;CMIN/DF=2,918;RMSEA=.070;CFI=.987;GFI=.989;NFI=.980

Şekil 2. Ebeveyn-Ergen Çocuk İlişki Ölçeği yol diyagramı ve DFA sonuçları.

Yapılan analiz sonucunda uyum indeksi değerleri CMIN/DF=2.918, CFI=0.987, RMSEA=0.070, GFI=0.987, NFI=0.980, IFI=0.987 olarak hesaplanmıştır. Literatüre göre CMIN/DF değerinin 1-3 arasında, CFI >0.9, GFI>0.9, NFI>0.9, IFI>0.9 ve

RMSEA<0.08 olması gerekmektedir (Ghazali ve ark., 2008; Günel ve ark., 2020). Buna göre tüm indeks değerleri anlamlı olup, modelinin uyum düzeyinin iyi derecede olduğu ve Ebeveyn-Ergen Çocuk İlişki Ölçeği'nin yapı geçerliliğini sağladığı değerlendirilmiştir. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin güvenli ve geçerli bir ölçme aracı olduğu İnan Kaya ve arkadaşları (2018) tarafından gösterilmiş olup, bu örneklem grubu için de güvenilirlik test edilmiştir. Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Boyutu için yapılan analizlerde KMO=0.827, Bartlett's Test Sig.=0.000 ve Cronbach's Alpha=0.844 olarak hesaplanmış, faktörün toplam varyansın %62,27'sini açıkladığı görülmüştür. Dijital Medya Risklerinden Koruma Boyutu için yapılan analizde ise KMO=0.846, Bartlett's Test Sig.=0.000 ve Cronbach's Alpha=0.875 olarak hesaplanmış, faktörün toplam varyansın %62,39'nu açıkladığı görülmüştür. Her iki boyutun da güvenilirliği sağladığı tekrardan gösterilmiştir.

Bulgular

Kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri tamamlandıktan sonra faktör skorlarını bulmak için ilgili faktörlere ait maddelerin ortalamaları alınmıştır. Dijital ebeveynlik ölçeğinin onaylama faktörünün ortalaması 4,19, koruma faktörünün ortalaması 4,11 ve Ebeveyn-Ergen İlişki Ölçeğinin ortalaması 3,91 olarak bulunmuştur. %95 güven aralığında bakıldığında ise onaylama boyutunun skoru 4,11-4,26 arasında, koruma boyutunun skoru 4,02-4,20 arasında, ebeveyn-ergen ilişkisinin skoru ise 3,84-3,98 arasında hesaplanmıştır. Çoklu regresyon analizine geçmeden önce gerekli ön şartlar sırasıyla test edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılım gösterdikleri kontrol edildikten sonra, değişkenler arasında doğrusal bir ilişkinin olup, olmadığı korelasyon analizi ile test edilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü üzere değişkenler arasındaki korelasyonlar anlamlı olduğundan doğrusallık şartı sağlanmaktadır.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi

		Onaylama	Koruma	İlişki
Pearson Correlation	Onaylama	1	0.430**	0.309**
	Koruma	0.430**	1	0.303**
	İlişki	0.309**	0.303**	1
**. Korelasyonlar 0.01 düzeyinde anlamlıdır (Çift taraflı).				

Ayrıca bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusallık sorunu olmaması gerekir. Bunun için bağımsız değişken arasındaki korelasyonun çok yüksek olmaması ($r < 0.9$) ve VIF değerinin 10'dan küçük olması gerekir (Field, 2013). Burada korelasyon değeri 0.430 ve VIF değeri 1.227 olarak bulunmuş olup, çoklu doğrusallık ile ilgili sorun olmadığı görülmüştür.

Regresyon analizinin diğer ön şartı, gözlem değerleri içinde uç değerlerin olmamasıdır. Bu şart için Cook uzaklığının (Cook's Distance) 1'den küçük ve standardize hataların (Std. Residual) ± 3.29 aralığında olması gerekir (Field, 2013). Yapılan analizde iki adet uç değer bulunmuş ve bu satırlar silinerek devam edilmiştir. Tekrarlanan analiz sonucunda standardize hatalar -2.763 ile 2.387 arasında ve en büyük Cook uzaklığı 0.126 olarak hesaplanmış olup, uç değerler bakımından bir sorun olmadığı görülmüştür. Sonrasında tahminlere ait hataların normal dağılım gösterdiği ve eş varyanslılık şartlarının sağlandığı da test edilerek regresyon analizinin yorumlanmasına geçilmiştir.

Tablo 3'e göre Anova $F(2,395)=33.3$, $p < 0.005$ olup regresyon modeli anlamlıdır ve bağımlı değişkendeki varsayın %14'ü (Adjusted $R^2=0.14$) bağımsız değişkenler tarafından açıklanmaktadır. "Onaylama" bağımsız değişkenlerine ait katsayılarından Sig.=0.000 ve B=0.206 olması, değişkenin "ilişki" bağımlı değişkeni üzerinde anlamlı ve pozitif yönde (significant positive impact) bir etkiye sahip olduğunu göstermekte olup ve H1 hipotezi kabul edilir. "Koruma" bağımsız değişkenlerine ait katsayılarından Sig.=0.000 ve B=0.186 olması, değişkenin "ilişki" bağımlı değişkeni üzerinde anlamlı ve pozitif yönde bir etkiye sahip olduğunu göstermekte olup ve H2 hipotezi kabul edilir. Bu sonuç; Z kuşağı çocuk sahibi ebeveynlerin, dijital medya araçlarını kullanımı konusunda çocuklarını hem desteklemeye hem de korumaya çalışmasının, çocukları ile ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Tablo 3. Çok Değişkenli Doğrusal Regresyon Modelinin Analizi

Model Özeti					
R	R ²	Ayarlanmış R ²	Tahminin standart hatası	Durbin-Watson	
0.38	0.144	0.140	0.67039	1.656	
Anova					
	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Regresyon	29.931	2	14.97	33.30	0.000
Artık Değer	177.520	395	0.449		
Katsayılar					
	Std. Olmayan Katsayılar		Std. Katsayılar	t	Sig.
	B	Std. Sapma	Beta		
(Sabit)	2.284	0.203		11.225	0.000
Onaylama	0.206	0.048	0.223	4.326	0.000
Koruma	0.186	0.042	0.226	4.393	0.000

Tartışma

Yapılan araştırmada, Z jenerasyonu ergen çocuk sahibi ebeveynlerin, çocuklarının dijital medya araçlarını kullanmalarına yönelik tutumlarının çocukları ile olan ilişkilerini olumlu yönde yordayıp yordamadığı sorusuna cevap aranmıştır. Katılımcıların günlük ortalama internet kullanım sıklığının dört saat olduğu ve anne-babalar arasında internet kullanım sıklığı bakımından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Ayrıca sosyoekonomik statüleri (SES) %62.5'lik oran ile ağırlıklı olarak orta düzeyi temsil eden C1 ve C2 gruplarından oluşmaktadır. Ebeveyn tutumları; dijital ebeveynlik tutumları ana başlığı altında, çocuklarının dijital medyayı etkin kullanmalarını onaylama ve onları bu platformların olası risklerine karşı koruma olmak üzere iki ayrı boyutta incelenmiştir. Çalışmanın her iki boyutunun da 5 puanlık Likert ölçeğine göre %95 güven aralığında 4 puanın üzerinde skora sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre; Z kuşığı ergen çocuğu olan dijital ebeveynler; çocuklarının dijital teknolojileri kullanımını yüksek oranda hem destekleme, hem de olası risklerden korumaya çalışma yönünde tutum geliştirmektedir. Benzer şekilde %95 güven aralığında bakıldığında; ebeveyn-ergen ölçeği sonuçları da ortalamanın üzerinde bir skora sahip olup, Z kuşığı ergenler ile dijital ebeveynlerinin ilişki düzeyinin iyi dereceye yakın olduğu görülmektedir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre; dijital ebeveynlik tutumunun her iki boyutunun da ebeveynlerin çocukları ile olan ilişkilerini olumlu yönde yordadığını göstermektedir. İlk boyut olan onaylama boyutunun analiz sonuçları; ebeveynlerin çocuklarının dijital medyayı kullanımını desteklemeleri yönünde tutum geliştirmelerinin, çocukları ile olan ilişkileri üzerinde yordayıcı etkisi olduğunu göstermektedir. Onaylama boyutu; ebeveynlerin dijital medya platformlarının sunduğu eğitim, bilgi edinme, iletişim gibi avantajlardan çocuklarının faydalanabilmesi için onları destekleme ve teşvik etme bağlamındaki değerlendirmelerini içermektedir. İkinci boyut olan koruma boyutunun analiz sonuçları; ebeveynlerin çocuklarını dijital medyanın olası tehlikelerine karşı korumaya çalışmaları yönünde tutum geliştirmelerinin, çocukları ile olan ilişkileri üzerinde yordayıcı etkisi olduğunu göstermektedir. Koruma boyutu; dijital medya platformlarının kullanımı sırasında karşılaşılabilecek riskler ve kontrolsüz kullanıma bağlı olası zararlar konusunda ebeveynlerin kaygılanmaları, ayrıca çocuklarını bu tehlikelere karşı korumak adına bazı sınırlamalar konulması gerekliliği yönündeki ebeveyn taleplerini içermektedir.

Baumrind (1972) ebeveyn tutumlarını otoriter ebeveyn tutumu, demokratik ebeveyn tutumu ve izin verici ebeveyn tutumu olmak üzere üçlü sınıflandırma kapsamında incelemiştir. Maccoby ve Martin (1983) ise bu üçlü sınıflandırmayı “duyarlılık” ve “talepkarlık” boyutlarında ele almaktadır. “Duyarlılık” boyutu ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarının farkında olma, onları destekleme, kendilerini ifade ve idare etmeleri yönündeki tutumlarını “talepkarlık” ise çocukların denetimi, disiplini ve kontrol edilmesi çabalarını içermektedir. Çalışma, ebeveynlerin çocuklarının dijital medyayı kullanımını onaylamaları ve onları bu platformların olası risklerinden koruma yönündeki tutumları çocukları ile olan ilişkilerini “duyarlılık” ve “talepkarlık” boyutları altında ele almıştır. Çalışma, ebeveynlerin çocuklarını dijital medya araçlarını destekleme ve koruma yönündeki davranışlarının ebeveyn-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar; yaşadığımız çağda ebeveyn-ergen ilişkilerinde dijital ebeveynlik tutumlarının bir etken olarak karşımıza çıktığını gösterebilir. Çalışmada demokratik ebeveyn tutumlarının, ebeveyn-ergen ilişkilerini şekillendirdiği ile ilgili araştırmaları takip eder nitelikte sonuçlara varılmıştır. Sümer ve Güngör'ün (1999) ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları kabul ve ilginin onların memnuniyetini arttırdığı sonuçlarına uygun olarak araştırma örneklemini oluşturan ebeveynlerin de çocuklarının dijital medya araçlarını onaylama davranışlarının çocukları ile ilişkilerini pozitif yönde yordadığı görülmektedir.

Dijital platformların kontrolsüz kullanımı ile ergenlerin davranışsal ve duygusal problemlere sahip olmaları arasında pozitif yönde ilişki olduğuna dair farklı araştırmalar mevcuttur (Jang ve ark., 2008; Kelleci ve ark., 2009; Livingstone & Helsper, 2008). Ergenlerin dijital platformları korumasız ve denetimsiz kullanmaları onların depresyon, soyutlanma öfkelenme gibi problemlere sahip olmalarına neden olabilmektedir (Kubey ve ark., 2001). Bu nedenle ebeveynlerin ergen çocuklarını dijital platformların olası risklerine karşı korumasının onlarla olan ilişkilerini de pozitif yönde yordayacağını ortaya koyabilir. Araştırmamızda da benzer sonuçlar ortaya çıkmış ve çocuklarını koruyan ebeveynlerin, onlarla olan ilişkilerinin de olumlu yönde geliştiği sonucuna varılmıştır.

Allès-Jardel ve arkadaşlarına (2002) göre ebeveynlerin ergenlik döneminde vermesi gereken esas karar; çocuklarına ne kadar özerklik vermeleri gerektiği değil, aksine onları hangi alanda ne kadar kısıtlamaları gerektiği olmalıdır (s. 66). Çetinkaya & Sütçü (2016) ortaöğretim çağındaki çocuklar ile yaptığı araştırmada, çocukların %67'sine ebeveynleri tarafından bilişim teknolojileri ve uygulamalarının kullanımı ile ilgili kısıtlama getirildiğini ortaya koymuştur (s. 97). Çalışmanın koruma boyutunun almış olduğu yüksek skor, ebeveynlerin kısıtlama yönündeki eğiliminin geçmiş araştırmalara benzer şekilde devam ettiğini göstermektedir. Koruma boyutunun ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki olumlu etkisi literatürdeki çalışmalar ile paralellik göstermektedir. Gunuc & Dogan (2013) ise 12-18 yaş arası ergenler ile yaptığı çalışmada ailelerin ergenlere sağladığı desteğin ve sosyal kontrolün internet bağımlılığı gibi olumsuz davranış risklerini azalttığı sonucuna ulaşmıştır (s. 2203).

Dijital çağda doğup büyüyen Z kuşığı, dijital teknolojilere karşı daha ilgili ve bu teknolojilerin kullanımını konusunda daha yeteneklidir (Kennedy ve ark., 2008, s. 484). Bir ağ toplumu olan Z kuşığı; sosyalleşme, paylaşım, bilgi edinme, eğlenme, alışveriş gibi yaşamsal ihtiyaçlarının neredeyse tümünü karşılayabildikleri sanal dünyayı, hayatlarının bir parçası haline getirmiştir. Dijitalleşme iletişim, eğitim, iş hayatı gibi yaşamın pek çok alanını değiştirmektedir.

McKinsey & Company (2020) Türkiye’de iş hayatının geleceği ile ilgili yapılan araştırmaya göre 2030 yılında dijitalleşme kaynaklı olarak 7,6 milyon kişinin işinin yok olacağına, buna karşın 8,9 milyon kişilik yeni iş imkânı doğacağını ön görmektedir (s. 5). Dijital platformlar Z kuşağı için istek değil ihtiyaca dönüşmüş durumdadır.

Shek (2002) ebeveynlik özellikleri ile ergen-ebeveyn ilişkisi arasında bir bağ olup, olmadığını araştırdığı çalışmasında; literatürdeki bu konuda kurulmuş modelleri incelemiş ve ebeveynlik özelliklerinin ergen-ebeveyn çatışmasını etkilediğini aktarmıştır (s. 189-191). Bu çalışmada kurulan regresyon modeline ait Anova test sonuçlarının anlamlı çıkması, dijital ebeveynlik tutumlarının ergen-ebeveyn ilişkisi üzerinde etkisinin olduğunu açıklamaktadır. Bu sonuç, literatürdeki benzer modellerin sonuçları ile paralellik göstermektedir. Darling (1999) hem ebeveyn duyarlılığının, hem de ebeveyn talepkarlığının olumlu ebeveynlik bileşenleri olduğunu, çocuğun özerkliği ile ebeveyn talepleri arasındaki dengenin doğru kurulmasının ebeveyn-ergen ilişkisi üzerinde olumlu etkisi olduğunu söylemektedir (s. 5). Çalışmanın onaylama boyutu ebeveyn duyarlılığı bileşenine, koruma boyutu ise ebeveyn talepkarlığı bileşenine denk düşmektedir. Çalışmada her iki boyutun da ergen-ebeveyn ilişkisini pozitif yönde etkilediğine dair bulunan sonuç, Darling’ın belirtmiş olduğu görüşü desteklemektedir. Ebeveynlerin dijital medya araçlarını çocukları ile birlikte kullanmalarının onları hem desteklediği hem de olası risklerden koruduğu ve ilişkileri üzerinde olumlu yönde etkiye sahip olduğu aksine ev ortamından uzak olarak kullanmanın ise tersi yönde etkiye sahip olduğu uluslararası alandaki farklı araştırmalarda ortaya konulmaktadır (Amod Choudhary, 2020; Burnett & Wilkinson, 2005). Bu çalışma da benzeri yönde sonuçları ortaya koymaktadır. Ergen çocuklarını dijital medya araçlarını kullanımı konusunda destekleyen ve aynı zamanda koruyan ebeveynlerin de onlar ile ilişkilerinin olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin ergen çocuklarının dijital medya araçlarını kullanmalarını koruma ve destekleme yönünde tutum sergilemelerinin aralarındaki ilişkileri pozitif yönde yordadığı yani koruma ve destekleme boyutlarının yordayıcı etkisi olduğu söylenebilir.

Ebeveyn-ergen ilişkisinin sadece ebeveynler üzerinden ölçülmüş olması araştırmanın kısıtı olup ebeveynlerin belirttiği ilişkinin gücü, örneklemdeki ebeveynlerin çocuklarına ulaşma imkânı olmadığından çocuklar tarafından teyit edilememiştir. Bu çalışmada dijital ebeveynlik tutumları onaylama-koruma boyutları kapsamında ve çocuk-ebeveyn ilişkisi açısından incelenmiştir. Dijital teknolojilerdeki hızlı gelişim dijital ebeveynlik rollerine ve tutumlarına da dijital farkındalık, yenilikçilik, etik gibi yeni başlıklar eklemektedir. Bu yeni rollerin incelenmesi ve aile içi ilişkilerin yanı sıra psikolojik ve sosyal etkilerinin de araştırılmasının dijital çağda çocuk yetiştirme bağlamında katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Onay: Bu çalışmanın etik kurul onayı İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığından (Tarih: 9.11.2022; Sayı: 1375017) alınmıştır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declares no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethical Approval: The ethics committee approval of this study was obtained from Istanbul University Social and Human Sciences Research Ethics Committee (Date: 9.11.2022; Number: 1375017).

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Akça, E. P., Tekgül, N., Karademirci, E., & Öngen, K. (2016). Adolescence period: physical growth, psychological and social development process. *Turkish Family Physician*, 3(4), 10–16.
- Allès-Jardel, M., Fourdrinier, C., Roux, A., & Schneider, B. H. (2002). Parents’ structuring of children’s daily lives in relation to the quality and stability of children’s friendships. *International Journal of Psychology*, 37(2), 65–73. <https://doi.org/10.1080/00207590143000289>
- Amod Choudhary. (2020). Smartphones and their impact on human relationships. *Review of Business & Finance Studies*, 5(2), 9–18. Retrieved from <http://cmrindia.com/shelf/smartphones-and-their-impact-on-human-relationships/>
- Aşkın, D. (2021). Teknoloji çağında aile olmak, dijital aileler, dijital ebeveynlik ve aile içi yabancılaşma. Z. S. Adıgüzel, E. Dikici, & O. Tire (Ed.), *Aile ve sosyolojisi* içinde (s. 196–212). Eğitim Yayınevi.
- Atalay, D., & Özyürek, A. (2021). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 30, 815–834.
- Bakan, U., & Bakan, U. (2017). Facebook’ta aile ilişkileri ve sosyal medya adanmışlığına yönelik bir içerik analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 54–68. <https://doi.org/10.20875/makusobed.284457>
- Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4, 99–102.
- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black-white comparisons. *Wiley*, 43(1), 261–267.

- Bayraktar, F., Sayıl, M., & Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 48–63.
- Bayzan, Ş. (2022). *Türkiye'deki çocukların ve ebeveynlerin bilinçli ve güvenli internet kullanım deneyim ve alışkanlıkları*. <https://www.guvenliweb.org.tr/dosya/5Jo68.pdf>
- Bi, X., Yang, Y., Li, H., Wang, M., Zhang, W., & Deater-Deckard, K. (2018). Parenting styles and parent–adolescent relationships: the mediating roles of behavioral autonomy and parental authority. *Frontiers in Psychology*, 9. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02187>
- Bilgiç, H. G., Duman, D., & Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital yerlilerin özellikleri ve çevrim içi ortamların tasarlanmasındaki etkileri. Akademik Bilişim' 11 - XIII. *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* içinde (s. 257–263). Malatya.
- Branje, S. (2018). Development of parent-adolescent relationships: conflict interactions as a mechanism of change. *Child Development Perspectives*, 12(3), 171–176. <https://doi.org/10.1111/cdep.12278>
- Brosch, A. (2016). When the child is born into the internet: sharing as growing trend among parents. *The Educational Review*, 43(21), 225–235.
- Buckingham, D. (2006). *Digital generations: children, young people, and the new media*. Routledge.
- Bülbul, S. H. (2004). Ergen etiği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(6), 206–210.
- Burnett, C., & Wilkinson, J. (2005). Holy Lemons! Learning from children's uses of the Internet in out-of-school contexts. *Literacy (Formerly Reading)*, 39(3), 158–165. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9345.2005.00416.x>
- Büyükoztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32, 470–483.
- Çalapkulu, Ç., & Alp, F. (2020). Dijital ebeveynler ile çocukların sosyal medya kullanımı üzerindeki mahremiyet ilişkisi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 132–144.
- Çetinkaya, L., Sütçü, S. S. (2016). Çocukların gözüyle ebeveynlerinin bilişim teknolojileri kullanımlarına yönelik kısıtlamaları ve nedenleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 79. <https://doi.org/10.17569/tojq.58102>
- Csobanka, Z. E. (2016). The Z generation. *Acta Technologica Dubnicae*, 6 (2), 63–76. <https://doi.org/10.1515/atd-2016-0012>
- Darling, N. (1999). Parenting style and its correlates. *ERIC Digest*, 1–7. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED427896.pdf>
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487–496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Demos, J., & Demos, V. (1989). Tarihsel açıdan ergenlik. *Adolescence in Historical Perspective*, 22 (2), 755–767.
- Deniz, G., Aydın, S., & Odabaş, D. (2022). Ankara il merkezindeki ortaokul ve lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı ve anne baba tutumlarının incelenmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 4(1), 43–55.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *Adolesan Sağlığı II içinde* (s. 19–21).
- Digital 2022: Turkey. (2022). DataReportal – Global Digital Insights. <https://datareportal.com/reports/digital-2022-turkey>
- Dursun, C. (2020). Dijital ebeveynin dijital çocukları: İlk dijital çocuk kanalı Pepee TV üzerinden ebeveyn-çocuk ilişkisinin dönüşümünün değerlendirilmesi. 9. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi* içinde (s. 333–344). Kocaeli.
- co, U. (1993). Can television teach? In *The screen education reader* (pp. 95–107). Macmillan Education UK. https://doi.org/10.1007/978-1-349-22426-5_7
- Erikson, E. (1959). *Identity and life cycle*. University Press.
- Erozkın, A. (2012). Ergenlerde kaygı duyarlılığı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(1), 43–57.
- Erten, P. (2019). Z kuşağının dijital teknolojiye yönelik tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 20(3), 190–202.
- Esmali Kooraneh, A., & Amirsardari, L. (2015). Predicting early maladaptive schemas using Baumrind's parenting styles. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*, 9(2), 1–5. <https://doi.org/10.17795/ijpbs952>
- Evcı, N., & Aylar, F. (2017). Derleme: Ölçek geliştirme çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanılması. *The Journal of Social Sciences*, 10, 389–412. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.3386>
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). Sage.
- Ghazali, R., Ahmad, A., Uli, J., Suandi, T., & Hassan, S. A. (2008). Commitment to change among managers in a selected service organization in Malaysia. *The International Journal of the Humanities: Annual Review*, 6(8), 123–134. <https://doi.org/10.18848/1447-9508/CGP/v06i08/42519>
- Günel, A., Pekçetin, S., Demirtürk, F., Şenol, H., Håkansson, C., & Wagman, P. (2020). Validity and reliability of the Turkish Occupational Balance Questionnaire (OBQ11-T). *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 27(7), 493–499. <https://doi.org/10.1080/11038128.2019.1673479>
- Gunuc, S., & Dogan, A. (2013). The relationships between Turkish adolescents' Internet addiction, their perceived social support and family activities. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2197–2207. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.04.011>
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe - yöntem - analiz* (5th ed.). Seçkin Yayıncılık.
- Hair, E. C., Moore, K. A., Garrett, S. B., Kinukawa, A., Lippman, L. H., & Michelson, E. (2020). The Parent-Adolescent Relationship Scale. In *What do children need to flourish?* (pp. 183–202). Springer US. https://doi.org/10.1007/0-387-23823-9_12
- Hall, G. S. (2005). *Adolescence its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education Vol 1*. (Special Ed.). Elibron Classics.
- İnan Kaya, G., Mutlu Bayraktar, D., & Yılmaz, Ö. (2018). Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 149–173. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.390626>

- Jang, K. S., Hwang, S. Y., & Choi, J. Y. (2008). Internet addiction and psychiatric symptoms among Korean adolescents. *Journal of School Health, 78*(3), 165–171. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2007.00279.x>
- Kabakçı Yurdakul, İ., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Digital parenting and changing roles. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* (Vol. 12, pp. 883–896). Gaziantep Üniversitesi.
- Kasikci, D. N., Çağiltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E., & Ogan, C. (2014). Internet habits and safe internet use of children in turkey and europe. *Eğitim ve Bilim, 39*(171), 230–243.
- Kelleci, M., Güler, N., Sezer, H., & Gölbaşı, Z. (2009). Lise öğrencilerinde internet kullanma süresinin cinsiyet ve psikiyatrik belirtiler ile ilişkisi. *TAF Preventive Medicine Bulletin, 8*(3), 223–230.
- Kennedy, G., Dalgarno, B., Bennett, S., Judd, T., Gray, K., & Chang, R. (2008). Immigrants and natives: Investigating differences between staff and students' use of technology. *Hello! Where Are You in the Landscape of Educational Technology? Proceedings Ascilite Melbourne 2008*, 484–492.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach's Alpha reliability coefficient. *Journal of Mood Disorders, 6*(1), 47. <https://doi.org/10.5455/jmood.20160307122823>
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*(2), 231–256.
- Kubey, R. W., Lavin, M. J., & Barrows, J. R. (2001). Internet use and collegiate academic performance decrements: early findings. *Journal of Communication, 51*(2), 366–382. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2001.tb02885.x>
- Kyriazos, T. A. (2018). Applied psychometrics: sample size and sample power considerations in factor analysis (EFA, CFA) and SEM in General. *Psychology, 09*(08), 2207–2230. <https://doi.org/10.4236/psych.2018.98126>
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 52*(4), 581–599. <https://doi.org/10.1080/08838150802437396>
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: parent child interaction. In I. E. M. Herherington & P. H. Mussen (Eds.), *Socialization, personality and social development* (pp. 1–101). Wiley.
- Martínez, I., & García, J. F. (2007). Impact of Parenting Styles on Adolescents' Self-Esteem and Internalization of Values in Spain. *The Spanish Journal of Psychology, 10*(2), 338–348.
- McKinsey & Company. (2020). *Future of work: Turkey's talent transformation in the digital era*.
- Moawad, G. E. N. A., & Ebrahim, G. G. S. (2016). The relationship between use of technology and parent-adolescents social relationship. *Journal of Education and Practice, 7*(14), 168–178.
- Oliva, A. (2006). Relaciones familiares Y desarrollo adolescente. *Anuario de Psicología, 37*(3), 209–223.
- Özgür, H. (2019). Online game addiction among turkish adolescents: The effect of internet parenting style. *Malaysian Online Journal of Educational Technology, 7*(1), 47–68.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *MCB Univeristy Press, 9*(5), 1–6.
- Richard, L. M., & Steinberg. (2004). *Handbook of adolescent psychology* (2nd ed.). John Wiley&Sons Inc.
- Richards, R., McGee, R., Williams, S. M., Welch, D., & Hancox, R. J. (2010). Adolescent screen time and attachment to parents and peers. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine, 164*(3), 258. <https://doi.org/10.1001/archpediatrics.2009.280>
- Sadıkoglu, Z. Z. (2021). Risk bilinçli annelik: Uzman risk söylemlerinin annelik deneyimi üzerindeki etkisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 41*(1), 43–71.
- Şahin, F. E., & Cevher, F. N. (2007). Türk toplumunda aile-çocuk ilişkilerine genel bir bakış. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi içinde* (s. 775–790). Ankara.
- Saylık, F. Z., & Gezici Yalçın, M. (2018). Investigation of the effects of authoritarian vs. democratic parental attitudes, and parental attachment on shame and guilt by quasi-experimental method. *Psikoloji Çalışmaları / Studies in Psychology, 38*(2), 95–127. <https://doi.org/10.26650/SP404167>
- Schroth, H. (2019). Are you ready for gen Z in the workplace? *California Management Review, 61*(3), 5–18. <https://doi.org/10.1177/0008125619841006>
- Shek, D. T. L. (2002). Parenting characteristics and parent-adolescent conflict. *Journal of Family Issues, 23*(2), 189–208. <https://doi.org/10.1177/0192513X02023002002>
- Sugimura, K., Crocetti, E., Hatano, K., Kaniüşonytė, G., Hihara, S., & Žukauskienė, R. (2018). A cross-cultural perspective on the relationships between emotional separation, parental trust, and identity in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence, 47*(4), 749–759. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0819-4>
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 14*(44), 35–58.
- TÜİK. (2021). *Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2021*. Yazar.
- TÜİK. (2022a). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022*. Yazar.
- TÜİK. (2022b). *Doğum İstatistikleri, 2022*. Yazar.
- Ul Hadia, N., Abdullah, N., & Sentosa, I. (2016). An easy approach to exploratory factor analysis: marketing perspective. *Journal of Educational and Social Research, 6*(1), 215–223. <https://doi.org/10.5901/jesr.2016.v6n1p215>
- Van den Heuvel, A., Van den Eijnden, R. J. J. M., Van Rooij, A. J., & Van de Mheen, D. (2012). Meeting online contacts in real life among adolescents: The predictive role of psychosocial wellbeing and internet-specific parenting. *Computers in Human Behavior, 28*(2), 465–472. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.10.018>
- Yay, M. (2019). *Dijital ebeveynlik*. <https://yesilaymarket.com/Data/EditorFiles/DijitalEbeveynlik.pdf>

- Young, K. S. (2004). Internet addiction. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402–415. <https://doi.org/0.1177/0093650208321782>
- eybekođlu Akbaş, Ö., & Dursun, C. (2020). Teknolojinin aileye etkisi: deđiřen ailenin dijital ebeveyn ve çocukları. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(4). <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.43395>
- Zomey, N. R., & Kay, R. H. (2016). Technology use in early childhood education. *Journal of Educational Informatics*, 1(25), 1–25.

Atf Biçimi / How to cite this article

- Sancar, E. (2023). Z kuşığı ergen çocuk sahibi ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarının çocukları ile ilişkilerine etkisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 43, 54-67. <https://doi.org/10.26650/SJ.2023.43.1.0023>